

Kunst voor Leiderschap

Joseph Kessels

30 maart 2012

Herman Gordijn (2010) Kermis (olieverf schilderij)

Nieuwe richtingen in onzekerheid

De relatie tussen kunst en leiderschap is niet vreemd. Zeker voor hen die een onderscheid willen maken tussen managers en leiders is de wereld van de kunsten een aantrekkelijke inspiratiebron om verschil te maken. Het doet de manager echter te kort om deze af te schilderen als iemand die slechts een voorgeschreven rol vervult in het efficiënt sturen, beheersen en controleren van bedrijfsprocessen in de richting van vooropgestelde doelen. Het is ook te romantisch om de authentieke leider te verheerlijken vanwege zijn universele wijsheid, visionaire blik en inspirerende vermogens. De gechargeerde tweedeling tussen managers en leiders geeft echter wel goed weer dat we op zoek zijn naar manieren waarop we om kunnen gaan met onzeker makende omstandigheden en onvoorspelbare ontwikkelingen binnen het eigen werkverband, in het bedrijfsleven en de maatschappij. Daar waar management geen uitkomst meer biedt moet leiderschap nieuwe richtingen aandragen. De werelden van de religie, het oorlogvoeren en de kunsten zijn dan aantrekkelijke domeinen om naar op verkenning te gaan.

Leiderschap en perspectief

Leiderschap bouwt voort op de managementwetenschappen die een zekerheid proberen te bieden bij het organiseren en structureren. De sociale wetenschappen zijn behulpzaam bij het ontwikkelen van communicatieve bekwaamheden, het onderhouden van relaties en het verbinden van mensen rond gezamenlijke doelen. De kunsten kunnen de vensters openen voor de verbeelding, het scheppen van nieuwe mogelijkheden, het leggen van verbanden die logisch rationeel niet voor de hand liggen, maar die wel een uitweg bieden als de gebaande paden geen perspectief meer bieden.

Vluchtheuvelkunst

De kunsten kunnen ook dienen als vlucht, wanneer je het niet meer ziet zitten. Het geromantiseerde bestaan van de bohemien die aan niemand verantwoording verschuldigd is en die leeft in een vrijplaats waar alles kan en niets moet, is vooral voor de overspannen manager een aantrekkelijk droombeeld. In plaats van confrontatie vertegenwoordigt kunst dan een verlangen naar weg van het hier en nu waar de problemen zich onontwarbaar opstapelen. De kunsten dienen hier vooral als een vluchtheuvel die helaas geen soelaas biedt, want het verkeer raast even hard door.

Kunst als managementvraagstuk

Kunst voor leiderschap heeft met romantiek waarschijnlijk weinig van doen. Als geen ander bedrijf moet het kunstbedrijf immers voldoen aan zeer hoge eisen wat betreft de leverbetrouwbaarheid: de deadline van de première, de opening van de tentoonstelling is niet te ontlopen. Een theatervoorstelling met de productieplanning van grote aantallen uitvoerders, solisten en technici in combinatie met de complexe logistiek van de voorbereiding en het reizen, is een toppunt van managementprestatie. Middelmaat is uit den boze. Er is geen gedwongen winkelnering. Mensen komen alleen kijken, luisteren en ervaren als de voorstelling iets bijzonders heeft. Een programma is de moeite waard als het anders is dan we al kennen, iets toevoegt wat er nog niet was, aanzet tot denken, een confrontatie aangaat met wat vertrouwd is, en mogelijk commentaar levert op wat betekenis aan het verliezen is.

Een onzeker proces naar een gepland eindpunt

De wereld van de kunst van nu gaat voorbij aan het mooie en aangename. De liefhebber wil geraakt worden, onvoorspelbaar en op een verrassende manier. Dat vraagt van de makers een persoonlijke en gedreven inzet. Een visionaire opvatting van de bedenker mag dan het vertrekpunt zijn, de gedachte moet wel botten, vlees en bloed krijgen in een betekenisvolle interactie van de uitvoerders. Daar valt weinig aan te veinzen. Routine maakt oninteressant en vervelend. Het bijzondere komt voort uit een doorleefd proces van zoeken, de diepte in gaan, elkaars bijzonderheden en talenten leren kennen en die samenbrengen tot iets wat er nog niet was. Hoe moeizaam, onzeker en noodzakelijk dat ontstaansproces ook is, het onbekende resultaat moet er wel zijn op de avond van de première, die al lang van te voren onontkoombaar is vastgelegd.

Vakmanschap en verbeelding

Deze wereld van verbeelding, onderzoek, persoonlijke betrokkenheid, zingeving, en intensieve samenwerking is voor de ontwikkeling van leiderschap een onuitputtelijke leerschool. Juist de combinaties van discipline en vrijheid, planning en ruimte, deadline en onbekende uitkomst, sturing en talent, budget en droomwereld, vakmanschap en verbeelding, techniek en tover, publiek en intimiteit, zakelijkheid en hartstocht, authenticiteit en illusie, het vormen voor mensen die zich voorbereiden op leiderschap een rijke inspiratiebron voor een persoonlijke invulling van een verantwoordelijke functie in een onzekere omgeving.

Kunst voor leiderschap

Leiderschap in de zakenwereld en in de podiumkunsten heeft waarschijnlijk meer met elkaar gemeen dan op het eerste gezicht lijkt. Het is daarom zeer de moeite waard om elkaar op te zoeken, van elkaar te leren, ervaringen uit te wisselen, onzekerheden te delen en samen mogelijkheden te verkennen. Kwaliteiten als identiteit, integriteit, trouw zijn aan jezelf, sensitiviteit, ontvankelijkheid, vormgeven, uitnodigen, aanmoedigen, waarderen, vooruitzien, vrijmaken en vernieuwen, kun je moeilijk ontwikkelen in een collegezaal. Daarvoor zijn nieuwe en indringende ervaringen nodig, die niet alleen confronteren met wat je doet en wie je bent, maar die ook nieuwsgierig maken naar wat er nog meer mogelijk is. Zij helpen bij het vinden van een eigen opvatting over wat in de toekomst mogelijk is. Zij helpen je bij het leren kennen van je eigen persoonlijkheid en hoe je die in kunt zetten om de vrees voor het onbekende bij je medewerkers weg te nemen. Dat is nodig om hun talenten vrij te maken en te verbinden, zodat ze samen met nieuwe, ongewone aanpakken bijzondere zaken kunnen doen.